

Dr hab. Małgorzata Duda, prof. UPJPII
Katedra Polityki Społecznej i Pracy Socjalnej
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Natalii Flisiak – Góreckiej

*pt. Zjawisko przemocy domowej a stabilność rodziny na przykładzie Warszawy
w latach 2019 – 2023*

opracowana pod kierunkiem naukowym dra hab. Zbigniewa Mikołajczyka, prof. ucz.
oraz promotora pomocniczego ks. dra Wojciecha Kućko
w dyscyplinie nauki o rodzinie, przygotowanej w procedurze postępowania doktorskiego

Przemoc domowa jest problemem, który może dotknąć każdego z nas, bez względu na wiek, pozycję społeczną, wykształcenie czy sytuację materialną. Dużą trudnością jest zrozumienie dlaczego jedni krzywdzą innych, szczególnie tych najbliższych. Przedstawiona do recenzji dysertacja stanowi ciekawą próbę podejścia do zjawiska przemocy domowej przez pryzmat istniejących procedur przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jest pracą dojrzałą, świadczącą o osobistym zaangażowaniu Autorki w prezentowanym zagadnieniu.

Doktorantka podjęła próbę zebrania informacji dotyczących samej procedury przeciwdziałania przemocy domowej funkcjonującej w Polsce z uwzględnieniem obszaru Miasta Stołecznego Warszawy oraz powiatów położonych na terenie działania Komendy Stołecznej Policji na przełomie pięciu lat (Wstęp, s. 5). Praca jest dobrze opracowaną dysertacją pod względem językowym, jak i formalnym. Poruszana w dysertacji problematyka przemocy domowej należy do niezwykle aktualnych problemów badawczych, zważywszy na swoją powszechność oraz formę – agresję interpersonalną. Co więcej, w polskiej przestrzeni społecznej ostatnich miesięcy wyraźnie wzrasta zarówno liczba ujawnionych aktów przemocy, siła stosowanej agresji, jak również obniża się wiek samych sprawców oraz ich ofiar. Wysoko należy ocenić zamysł Autorki przybliżenia interdyscyplinarnego podejścia do zjawiska przemocy w perspektywie regulacji ustawodawcy państwowego oraz prawa międzynarodowego.

Praca doktorska ma układ klasyczny, charakterystyczny dla awansowych prac naukowych. Całość liczy 268 stron wydruku komputerowego, na którą składają się: wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie, bibliografia i źródła, spis tabel i wykresów, aneks oraz streszczenie. Zarówno

układ, jak i warstwa estetyczna nie budzą zastrzeżeń, poszczególne części pracy są przejrzyste i uzasadnione. Rozprawa zawiera merytorycznie uzasadnioną strukturę rozdziałów, odpowiednią wielkość stosownie do prezentowanych zagadnień. Przyjęta kolejność rozdziałów znajduje uzasadnienie w istocie przedmiotu opisywanych w pracy zagadnień i jest metodologicznie uzasadniona. Wątki merytoryczne omawiane w poszczególnych rozdziałach są uzasadnione. Spójna całość świadczy o dobrym warsztacie metodologicznym Doktorantki. Zarówno przypisy, jak i wykaz bibliograficzny są prawidłowe. Autorka posługuje się językiem naukowym, właściwie stosuje terminy i pojęcia badawcze. Niniejszym stwierdzam, że Doktorantka potwierdziła umiejętność opracowania tekstu naukowego.

Lektura recenzowanej dysertacji potwierdza zasadność podjęcia problematyki przemocy domowej z perspektywy podejścia interdyscyplinarnego, dzięki któremu wzrasta poczucie bezpieczeństwa jako główna determinanta stabilności rodziny.

W pierwszym rozdziale dokonano analizy zjawiska przemocy domowej jako negatywnego zjawiska społecznego, w oparciu o analizę definicji rodziny jako grupy pierwotnej. Istotnym dla prezentowanej problematyki jest określenie bezpieczeństwa rodziny dla jej funkcjonowania oraz pochylenie się nad samą definicją przemocy domowej. W płynnie prowadzoną narrację wkradły się pewne niedociągnięcia. W prezentacji definicji czy teorii oraz koncepcji naukowych Doktorantka dokonuje zbyt uogólnień, np. s. 42 w oparciu o pozycję W. Goode'a odwołuje się do teorii wymiany czy koncepcji systemowo-ekonomicznej bez wskazania przedstawiciela/twórcy. Uzupełnienia w tym i podobnych fragmentach tekstu byłoby zasadnym zwłaszcza, że w innych miejscach prezentuje się przedstawicieli innych teorii i to nieraz dosyć obszernie (przypisy: s. 14, 16, 23). Czasami też można spotkać się z dosyć niefortunną prezentacją pojęć – „legalna” definicja przemocy (s. 48).

Drugi rozdział dysertacji przybliża czytelnikowi regulacje prawne w kontekście przeciwdziałania przemocy domowej, zarówno w prawodawstwie polskim, jak i międzynarodowym. Należy podkreślić przekrojowe podejście do opisanej problematyki, ze szczególnym znawstwem zagadnienia.

W rozdziale trzecim Doktorantka opisuje instytucjonalne podejście do zapobiegania przemocy domowej na przykładzie jednostek systemu pomocy społecznej, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji, Żandarmerii Wojskowej, oświaty, ochrony zdrowia czy organizacji pozarządowych. Manewr ten umożliwił analizę możliwości poszczególnych systemów do monitorowania, ograniczania czy przeciwdziałania rozwojowi

zjawiska przemocy domowej. Na podkreślenie zasługuje zabieg wprowadzony przez Autorkę, który sprowadził się do omówienia działalności poszczególnych podmiotów systemu wsparcia z uwzględnieniem zakotwiczenia w systemie prawnym. W pkt. 3.1. prezentowane są jednostki organizacyjne systemu pomocy społecznej, tymczasem można odnieść wrażenie, że doszło do pomieszania prezentacji jednostek z formami realizacji zadań ustawowych jednostek pomocowych (jednostki to np. ROPS, OPS, PCPR, CUS, DPS i inne, a tymczasem wielokrotnie przywoływana praca socjalna to jedna z form realizacji zadań systemu pomocy społecznej).

Na podstawie analizy rozdziałów teoretycznych należy stwierdzić, że Doktorantka posiada dużą wiedzę z zakresu prezentowanych zagadnień i jest świadoma zarówno potencjału, jak i ograniczeń systemowego podejścia do zjawiska przemocy domowej.

Kolejny rozdział czwarty obejmuje założenia metodologiczne badań własnych. Zawiera on opis przedmiotu badań, charakterystykę terenu badań; określono problemy i hipotezy badawcze; wskazano metody, techniki i narzędzia badawcze oraz opisano sam przebieg i organizację badań. I tutaj pojawiły się pewne nieścisłości. Otóż w badaniach własnych zastosowano zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe, zasadnym więc byłoby wskazanie do którego podejścia odnoszą się postawione hipotezy.

Dwa kolejne rozdziały skupiają uwagę czytelnika na zaprezentowaniu i omówieniu wyników badań własnych. Na podstawie dostępnych źródeł Autorka zaprezentowała skalę zjawiska przemocy domowej na podstawie dostępnych raportów Policji, Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (s. 149). Interesującym zabiegiem w rozdziale piątym jest prezentacja wybranych aspektów przemocy domowej w wybranych państwach Europy w oparciu o dostępne raporty GREVIO (Grupa Ekspertów ds. Działań przeciwko Przemocy wobec Kobiet i Przemocy Domowej). Ostatni rozdział szósty to omówienie badań eksperckich: zarówno w postaci wywiadów przeprowadzonych z 12 ekspertami pracującymi w Policji, jak również zgromadzonych poprzez kwestionariusze opinii na populacji 182 badanych. Całość wieńczy zakończenie (s. 228-230).

Uogólniając należy podkreślić, że strategia badań została opracowana prawidłowo i jest zgodna z powszechnie przyjętymi koncepcjami. Pozytywnie oceniam przyjętą w projekcie badawczym sekwencję działań. Punktem wyjścia była analiza źródeł, następnie metoda jakościowa (wywiad z ekspertem) oraz metoda ilościowa (sondaż diagnostyczny). Doktorantka,

co do zasady, wykazała się dobrą umiejętnością interpretacji pozyskanych danych empirycznych.

Ogólna ocena recenzowanej rozprawy doktorskiej jest pozytywna. Do jej pozytywów zaliczam zwłaszcza wybór tematu. Temat jest istotny nie tylko z poznawczego punktu widzenia, ale także ma swój wymiar wdrożeniowy, co było zresztą zamierzeniem samej Doktorantki (patrz: Wstęp s. 6). Niewątpliwie wartościowym elementem pracy są wprowadzone każdorazowo do poszczególnych rozdziałów wprowadzenia i wnioski. Na podkreślenie zasługuje konceptualizacja projektu badawczego. Z niewielkimi wyjątkami oceniam pozytywnie dobór i wykorzystanie literatury przedmiotu.

Uwagi do dyskusji

Jak wspomniano wcześniej, ostatnie dwa rozdziały – piąty i szósty – to prezentacja badań własnych. I tak, opisując skalę zjawiska w przyjętych ramach czasowych 2019-2023, prezentuje się jednocześnie procedurę „Niebieskie Karty” za rok 2018. Jak mają się te statystyki do przedstawionych w dalszej części rozdziału o skali przemocy domowej w Warszawie w ujawnionych latach 2019-2023?

Wreszcie w rozdziale szóstym zaprezentowano opinie ekspertów pozyskane z wywiadów eksperckich w formie swoistego sprawozdania. Osobiście zabrakło mi informacji o częstotliwości ujawniania poszczególnych problemów, które podnoszono w wypowiedziach (jak miało to miejsce w badaniach ilościowych). Waga ujawniania jednych problemów w stosunków do innych może mieć, szczególnie w zestawieniu z sondażem w badaniach ilościowych, istotne znaczenie. Wydaje się istotnym dla weryfikacji postawionych hipotez w szczególności, a dla problemów badawczych w ogólności, zestawienie pozyskanych wyników z danymi metrykalnymi/ demograficznymi respondentów. Rodzą się pytania chociażby o zależności pomiędzy stażem pracy w Policji a wyrażanymi opiniami.

Ostatnią kwestią jest operacjonalizacja pojęć z tematu pracy. O ile bardzo wyraźnie wybrzmiały pojęcia rodziny, przemocy domowej czy bezpieczeństwa, o tyle zabrakło odniesienia do stabilności rodziny. Czym jest stabilność w kontekście przemocy w rodzinie? Jakie są jej determinanty?

Przedstawione powyżej uwagi należy rozpatrywać bardziej w kategorii rekomendacji w procesie przygotowania tekstu dysertacji do ewentualnej publikacji niż zarzutu.

Reasumując:

Praca nosi znamiona interdyscyplinarności, co wpływa na podniesienie jej wartości naukowej. Autorka podjęła zagadnienia istotne poznawczo oraz ukazała użyteczny społecznie problem badawczy dotyczący postrzegania zjawiska przemocy domowej w oparciu o krytyczną analizę zebranych aktów prawnych i literatury przedmiotu oraz badań własnych.

Autorka swoją wiedzą i kompetencjami w zakresie analizy przywołanej literatury oraz umiejętnościami prowadzenia badań empirycznych, jak i komentarzy uzyskanych wyników, charakteryzuje własny profil naukowy. Tym samym wskazuje na posiadane zasoby w dalszym rozwoju naukowo-badawczym.

Zawarte w recenzji uwagi krytyczne nie mają wpływu na ostateczną pozytywną opinię o pracy. Uważam, że przedstawiona do recenzji dysertacja doktorska p. mgr Natalii Flisiak – Góreckiej spełnia wymagane warunki stawiane pracom doktorskim, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2023r. poz. 742 t.j. ze zm.) i tym samym pozwalają na dopuszczenie do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora.

Kraków, 24.06.2025r.